

contactblad justitie
december 1995
jeanyou, 46 m. 3

DE ONTWIKKELING VAN EEN NAZORGPROJECT VOOR EX-GEDETINEERDEN

In het kader van dit themanummer over de nazorg aan ex-ge-detineerden is mij gevraagd terugkijkend enkele kanttekeningen te maken bij de ontwikkeling van een nazorgproject.

Ik doe dat naar aanleiding van Exodus.

Momenteel heeft Exodus 5 projecten van nazorg: een Open Huis als eetcafé voor laagdrempelige opvang, een Huis voor Begeleid Wonen, een fietsenmakerij als werkervaringsproject, arbeidstoeleiding (samen met de reclassering) en 4 keer per jaar bijzondere kerkdiensten.

In 1996 bestaat het Open Huis 15 jaar en het Huis voor Begeleid Wonen 10 jaar.

Uit de praktijk van het werk kan een aantal punten worden genoemd die relevant zijn voor de opzet van nazorgwerk aan ex-ge-detineerden.

Laagdrempelige individuele opvang

Bij de start was het Open Huis bedoeld om pastores en vrijwilligers een mogelijkheid te geven om met gedetineerden na de detentie contacten te kunnen voortzetten. Het was gevestigd als een ontmoetingscentrum onder een flatgebouw en 2 keer per week geopend: op zaterdagmiddag en zaterdagavond en op woensdagavond. Later werd het ondergebracht in dezelfde panden als het Huis voor Begeleid Wonen en het werkervaringsproject en de openingstijden werden uitgebreid tot 5 keer per week, van ca. 5 uur tot ca. 9 uur 's avonds. Een centraal punt in de ontmoeting is de dagelijkse maaltijd geworden. Per dag zijn er zo'n 30 bezoekers.

Bij het begin van het Open Huis was het moeilijk om de aansluiting met de doelgroep tot stand te brengen. Dat heeft een aantal jaren geduurd. Daarvoor kunnen een aantal oorzaken worden genoemd.

In de eerste plaats was de ontmoeting te nadrukkelijk. Een relatief grote groep vrijwilligers en slechts enkele bezoekers. Dat betekende bij een bezoek aan het Open Huis een vrij sterke concentratie op de weinige bezoekers die er waren. Bovendien was het daardoor moeilijk om een herkenbare sfeer te creëren.

Bij de overgang naar de nieuwe behuizing werd ook het Open Huis meer omgevormd in de richting van een eetcafé. Sindsdien is er een continue stroom van bezoekers. Men kent het eetcafé. Enerzijds kan men er wat anoniem zijn, anderzijds is het mogelijk, als men dat zelf wil, om aandacht te krijgen. Iedere dag kan men er de maaltijd gebruiken. Er zijn mogelijkheden voor gesprek en ontspanning. Het eetcafé heeft duidelijk de sfeer van de bezoekers om wie het gaat. De vrijwilligers zijn voorwaardenscheppend.

Belangrijk ook is de dagelijkse openstelling, zodat men er altijd terecht kan.

Een tweede belangrijk punt in deze ontwikkeling is de vrijwilligersinzet en de begeleiding van de vrijwilligers. Er zijn vaste teams van 2 vrijwilligers gevormd, die op hun dag het Open Huis runnen. Dat betreft het koken van de maaltijd en het ontvangen van de bezoekers. In deze vaste koppels zijn de mensen goed op

elkaar ingespeeld. Daarnaast is er regelmatig werkoverleg met de vrijwilligers om de werkwijze goed op elkaar af te stemmen en ook uitvoeringsproblemen te bespreken. Een en ander draagt bij aan een voor de bezoeker van het eetcafé duidelijke sfeer en benadering. Van groot belang zijn ook de omstandigheden waaronder de vrijwilligers werken. Het gaat daarbij om voorlichting, het adequaat afwikkelen van knelpunten, vrijwilligersvergoeding, verzekering en zo nu en dan een leuke activiteit, speciaal voor de vrijwilligers.

Naast de vrijwilligersinzet is belangrijk dat er professionele ondersteuning is voor de vrijwilligers. De coördinator van het Begeleid Woonproject is ook coördinator van het eetcafé. Dat betekent dat er dagelijks een aanspreekpunt is en dat er iemand is die het geheel overziet, en waar nodig kan bijsturen.

Begeleid Woonproject en werkervaringsproject

In de begeleidingsopzet van het Begeleid Woonproject zijn in de loop van de jaren een aantal veranderingen opgetreden. Als veranderingen kunnen onder meer worden genoemd een verbetering van de intakeprocedure, een meer gestructureerde begeleiding, en de begeleiding gericht op concrete doelen.

- De intakeprocedure

In de beginfase was de intakeprocedure te beperkt. Dat resulteerde erin, dat teveel bewoners een plaats kregen in het project, die onvoldoende in staat waren om in het begeleidingsaanbod te kunnen functioneren. In de huidige intakeprocedure wordt zorgvuldig nagegaan in hoeverre er kans van slagen is gezien de persoon van de bewoner, zijn motivatie en zijn geschiedenis. Met andere woorden: In hoeverre zijn begeleidingsbehoefte en -noodzaak en begeleidingsaanbod op elkaar afgestemd?

- De structuur van de begeleiding

Belangrijk bij de opzet van Exodus is vanaf het begin geweest de nadruk op een persoonlijk begeleidingsaanbod. Zo heeft iedere bewoner een individueel begeleidingsplan en een persoonlijke begeleider. In de begeleiding wordt ervan uitgegaan dat het voor de doelgroep belangrijk is in de begeleiding iemand te hebben met wie een vertrouwen kan worden opgebouwd en die in staat is het hele begeleidingstraject te coördineren en te overzien.

Naast deze individuele inzet is in de afgelopen jaren met name ook gewerkt aan de opbouw van de structuur van de begeleiding.

In de beginjaren was de begeleiding gezien de problematiek van de bewoners, te vrijblijvend. Veel moest worden geïmproviseerd. Er was veel individuele aandacht voor de bewoners persoonlijk, maar het ontbrak aan voldoende structuur in het geheel van het begeleidingsprogramma en duidelijkheid over wat wel en niet binnen de begeleiding kon worden

geaccepteerd. Door de jaren heen is er aan gewerkt om de nodige structuur op te bouwen.

Allereerst is de begeleidingsperiode gefaseerd, en verdeeld in een fase van oriëntatie, een fase van ontwikkeling en daarna een fase van verzelfstandiging. Daardoor kwam er meer zicht op de ontwikkeling van de bewoner.

Een belangrijk onderdeel van het begeleidingsprogramma werd de fietsenmakerij als werkervaringsproject. Het bleek moeilijk voor nieuwe bewoners om een dagritme te ontwikkelen en om aansluiting te vinden bij scholing en arbeidsmarkt. Het eigen werkervaringsproject als onderdeel voor het begeleidingsprogramma draagt ertoe bij dat de bewoner in een beschermde omgeving zich op activiteiten buiten het huis kan voorbereiden.

Wat ook genoemd moet worden is de systematiek van sanctioneren en bevestigen van gedrag van bewoners. Het bleek in de aanvang moeilijk om een voor alle betrokkenen als rechtvaardig beleefde correctie op ongewenst gedrag te effectueren. Daar was te weinig voor afgesproken, zodat vaak geïmproviseerd moest worden. Een en ander betekende dat het heel moeilijk was een gezamenlijk gedragen gedragscode in het huis te handhaven. Voortdurend was er discussie of iets nu wel of niet kon, net wel of net niet getolereerd kon worden.

Momenteel wordt gewerkt met duidelijke afspraken over wel en niet binnen de begeleiding passend gedrag. Het gaat dan om het nakomen van afspraken, het gebruik van soft en hard drugs en alcohol, agressiviteit (verbaal en fysiek), het omgaan met elkaars eigendommen enz. Door middel van z.g. gele kaarten wordt een en ander gereguleerd. Dat betekent dat bij ongewenst gedrag 1 of meer gele kaarten worden uitgedeeld (10 gele kaarten is een rode kaart) en een week geen gele kaarten betekent dat er weer 1 kan worden ingeleverd.

Als laatste punt wil ik noemen de controle op gebruik van soft drugs, hard drugs en alcohol. Wekelijks is er een urinecontrole en het z.g. pijpje blazen als controle op alcohol als dat noodzakelijk wordt geacht. Hoewel er in de beginperiode niet geblowed mocht worden was hierop onvoldoende controle mogelijk. Na de invoering van de controle een aantal jaren geleden, zijn de resultaten met sprongen omhoog gegaan. Een en ander bracht ook wel met zich mee dat er een veel grotere behoefte ontstond aan geprogrammeerde activiteiten op de avonden en in de weekenden. Door het niet meer kunnen blowen ontstond er behoefte aan een nieuwe vulling. Ook de atmosfeer in huis ging er zeer aanzienlijk op vooruit.

Tenslotte moet worden benadrukt dat de structuur in de begeleiding geen doel is op zichzelf. De structuur is een middel. Waar het om gaat is dat de bewoner en begeleider samenwerken, en dat de structuur zodanig functioneert dat mensen kunnen groeien en zichzelf kunnen ontwikkelen tot zelfstandige mensen.

Concrete doelen

De laatste jaren is de begeleiding er sterk op gericht geraakt dat er ook maatschappelijk iets te bereiken is: een baan en goede huisvesting. Door de gerichte arbeidstoeliding (in samenwerking met de reclassering) verlaten vrijwel al onze bewoners het project met een baan of scholing. Dat draagt in sterke mate bij tot de motivatie.

Van de motivatie van de bewoners wordt heel wat gevraagd in het strak gestructureerde programma. Dan moet er ook iets te bereiken zijn. Zonder dat is het moeilijk de aanvangsmotivatie vast te houden.

Betekenis van integrale aanpak en netwerkontwikkeling

Een belangrijk punt in de ontwikkeling is geweest de opbouw van een integraal begeleidingspakket op verschillende levensgebieden waar tekorten aanwezig zijn. Zo is er een begeleidingspakket ontstaan dat zich richt op wonen, werken, welzijn en zingeving, in samenhang met elkaar. Daarnaast is er een goede werkrelatie opgebouwd in een netwerk met andere hulpverleningsinstellingen en maatschappelijke organisaties.

Effectief individueel nazorgwerk heeft een breed maatschappelijk draagvlak nodig.

Jan Eerbeek